



Praktijkaanbevelingen

Buitengewoon gewoon?

Inclusie in de buitenschoolse opvang



In deze brochure kan je praktijkaanbevelingen lezen voor kwalitatieve inclusieve buitenschoolse opvang van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. De aanbevelingen kwamen tot stand in een onderzoek, uitgevoerd door VBJK en VCOK in opdracht van VVSG.

Tien lokale inclusieve buitenschoolse opvangpraktijken werkten er in 2025 aan mee en deelden hun waardevolle ervaringen en inzichten. De aanbevelingen die je hier kan lezen kwamen er via een literatuurstudie, interviews en focusgesprekken met verantwoordelijken, pedagogisch coaches en kinderbegeleiders in de lokale praktijken en de reflecties van een reflectiegroep met deskundigen in kader van inclusie en/of buitenschoolse opvang.

In deze brochure kan je dus lezen wat jij, volgens het onderzoek en de deelnemende lokale praktijken, als (buitenschoolse) kinderopvangorganisatie kan doen om jouw inclusieve opvang van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften kwaliteitsvol(ler) te maken.

De aanbevelingen zijn onderverdeeld volgens vier grote bouwstenen:

1. Actief werken aan een gedragen visie
2. Ouders als partners
3. Kind in de groep
4. Samenwerken in een netwerk

Deze bouwstenen zijn onderling met elkaar verbonden. Je vindt ze ook terug in de VBJK-publicatie *Inclusie van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften. Een leidraad voor inclusieve kinderopvang*. Daarin vind je meer achtergrondinformatie bij het waarom, wat en hoe van inclusieve opvang en bij de hier geformuleerde aanbevelingen. Je kan deze publicatie (samen met andere interessante achtergrond en materialen) online raadplegen: <https://vbjk.be/nl/themas/inclusie-en-diversiteit>

In wat volgt vind je per bouwsteen enkele aanbevelingen voor de praktijk, geïllustreerd met voorbeelden uit de tien lokale praktijken.



Actief werken aan een gedragen visie

Vertrek vanuit een gedeeld, inclusief kindbeeld

Ontwikkel en hanteer een organisatiebrede visie op inclusie die vertrekt vanuit de krachten en ontwikkelingsmogelijkheden van elk kind, en vermijd een louter handicap-specifieke benadering.

De diversiteit binnen onze werking ervaar ik als bijzonder waardevol. De grote variatie aan mensen vormt samen een mooie mix. In die zin is onze opvang een mini-samenleving, waarin de kinderen een weerspiegeling zijn van de bredere maatschappij. Dat maakt deze opvang zo betekenisvol. (De Kinderclub, Herenthout)

Inclusie wordt niet als een hindernis gezien, maar als een aspect van de werking dat zorgvuldig moet worden benaderd. Met elk kind en zijn gezin gaan we de zoektocht aan: hoe kunnen we dit aanpakken? Het is telkens een kwestie van proberen en nog eens proberen. (Het Uilennestje, Gent)

De Bengelbende streeft ernaar aanpassingen door te voeren vanuit de overtuiging dat wat goed is voor een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften, ook voordelig is voor alle kinderen. (De Bengelbende, Geel)

Onze visie: maatwerk, talenten en diversiteit. Dat vat perfect samen waar we op school voor staan. We bieden maatwerk omdat elk kind uniek is. We geven kinderen kansen en proberen steeds het beste in hen naar boven te halen. We gaan actief op zoek naar hun talenten—ook naar die talenten waarvan ze zelf nog niet weten dat ze die hebben. Diversiteit is daarbij een grote meerwaarde. We werken met een team dat rijk is aan verschillende achtergronden, ervaringen en perspectieven, en we begeleiden een heel diverse groep leerlingen. Hoe groot hun rugzak ook is: iedereen is hier welkom. Samen zetten we ons in om voor elk kind het beste traject uit te bouwen. Dat maakt deze school bijzonder. (opvoeder semi-internaat, Kinderkuren, Leuven)

Veranker de inclusieve visie in de dagelijkse werking

Maak de visie concreet door het ontwikkelen en gebruiken van aangepaste werkinstrumenten (bv. observatie-instrumenten, teamafspraken, handelingskaders). Combineer visiebesprekingen steeds met concrete praktijkvoorbeelden en acties, zodat overleg leidt tot gedragen beslissingen en niet enkel tot het uiten van bezorgdheden of frustraties.

Het leren kennen van een kind is een belangrijk proces. Soms zijn het enkele kleine, maar specifieke interventies die bijdragen aan rust en welbevinden. Het vraagt echter tijd om deze te ontdekken. (De Brieltuin, Deinze)

Het kindportret evolueert gaandeweg op basis van de observaties en gesprekken met het kind en de ouders. Het sjabloon daarvoor is samen met het team opgesteld en wekelijks

vullen ze kindportretten in; zo traint het team zich continu in het kijken naar kinderen en hun noden. (Het Meykevertje, Wachtebeke)

Na een moeilijke situatie vult de begeleiding een SGG-schema (Situatie – Gedrag – Gevolg) in. Hierbij wordt nagedacht over hoe vergelijkbare situaties in de toekomst voorkomen kunnen worden. Wanneer begeleiders onzeker zijn over de aanpak van bepaalde situaties, worden altijd tips en advies binnen het team uitgewisseld. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Bewaak werkdruk en draagkracht van begeleiders

Creëer structurele momenten om werkdruk en draagkracht, zowel individueel als binnen het team, bespreekbaar te maken. Neem deze signalen actief mee in planning, taakverdeling en ondersteuning.

De visie van het team over diversiteit en inclusie is richtinggevend en breed gedragen binnen het team. Er zijn regelmatige kindbesprekingen. Teamleden die extra ondersteuning nodig hebben in het inclusieve werken, kunnen altijd met hun vragen terecht bij de pedagogisch coach. (De Kinderclub, Herenthout)

De draagkracht van het team is van groot belang, evenals een gedeelde visie en aanpak. Er vindt wekelijks een teamoverleg plaats waarin ruimte is om ervaringen te delen, knelpunten te bespreken en stil te staan bij wat goed loopt. Daarnaast wordt expliciet aandacht besteed aan positieve gebeurtenissen en successen. Een klimaat van vertrouwen en welbevinden binnen het team is essentieel. Alleen wanneer medewerkers zich ondersteund en goed in hun vel voelen, kan er sprake zijn van een sterke samenwerking en kan kwaliteitsvolle opvang worden gegarandeerd. Begeleiders kunnen terecht bij de coördinator of pedagogisch coach voor overleg en ondersteuning bij specifieke situaties. Ook het netwerk van de opvang zorgt voor extra ondersteuning: de inclusiecoach, de uitwisseling met medewerkers van zorgorganisatie Leieborg en regelmatige vormingen versterken medewerkers verder in hun competenties en draagkracht. (De Brieltuin, Deinze)

Betrek het team bij beleid en communicatie

Zorg voor actieve betrokkenheid van begeleiders bij beleidsmatige keuzes en bij interne communicatie, zodat beslissingen beter aansluiten bij de realiteit op de werkvloer en het draagvlak vergroot.

Binnen de werking is een werkgroep Inclusie actief. Deze werkgroep bestaat uit één locatieverantwoordelijke, twee kinderbegeleiders van elke locatie en de pedagogisch coach. Tijdens de vergaderingen wordt gezamenlijk nagedacht over manieren om inclusie verder te integreren in de werking. Dit gebeurt vanuit een brede invalshoek: van aanpassingen in de dagelijkse werking tot het bespreken van casussen en het uitwisselen van tips en best practices tussen de locaties. Het inclusie-overleg vindt om de 2 à 3 maanden plaats. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Ik heb geleerd om procesmatig te werken, soms in muizenstapjes. Dit is vaak de beste manier om veranderingen op lange termijn echt te laten slagen. Wanneer je te snel wilt gaan, werkt het niet. Je moet het tempo van jezelf, de kinderen en het team respecteren. (teamcoördinator, Het Meykevertje, Lochristi)

Duid inclusieverantwoordelijken aan als trekkers

Voorzie één of meerdere inclusieverantwoordelijken of belangenbehartigers die inclusie actief mee vormgeven, het team ondersteunen en fungeren als aanspreekpunt binnen de werking.

De twee “extra zorgbegeleiders” vormen een duidelijke meerwaarde binnen de werking. Zij zorgen voor continuïteit in het contact met ouders en versterken de herkenbaarheid en vertrouwdsheid voor de kinderen. (De Kinderclub, Herenthout)

Twee begeleiders van De Zocjes nemen deel aan de groep ‘inclusie-aspectbehartigers’. In deze intervisiegroep bespreken zij samen met begeleiders uit andere voorzieningen hun vragen en casussen over inclusieve buitenschoolse opvang. De groep komt vier tot zes keer per jaar samen. Alle collega’s van het team kunnen casussen of vragen over inclusie aanreiken, die de aspectbehartigers vervolgens meenemen naar de groep. Deze werkwijze wordt door het team ervaren als een grote ondersteuning bij inclusiegerelateerde uitdagingen. De inzichten en aanbevelingen uit de gesprekken worden nadien door de aspectbehartigers teruggekoppeld tijdens het eerstvolgende werkoverleg in team. De inclusie-aspectbehartigers zijn de ‘trekkers’ van inclusie in het team, maar ze zorgen er tegelijk voor dat iedereen maximaal betrokken wordt en dat het een zaak is van iedereen. (De Zocjes, Zeebrugge)

Zorg voor zichtbare en actieve aanwezigheid van leidinggevend en pedagogisch coaches op de werkvloer

Organiseer de werking zo dat leidinggevend en/of pedagogisch coaches regelmatig fysiek aanwezig zijn in de opvangmomenten. Gebruik deze nabijheid om samen met begeleiders de inclusieve visie te vertalen naar de dagelijkse praktijk, door mee te observeren, te reflecteren en concrete acties af te spreken.

Waarborg continuïteit voor kinderen en gezinnen

Organiseer een duidelijke, systematische informatieoverdracht tussen begeleiders om continuïteit in de begeleiding van kinderen en de samenwerking met gezinnen te garanderen, ook bij personeelwissels of afwezigheden.

Voor elke vakantie vindt er een teamzorgmoment plaats waarin kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte besproken worden. Hierbij wordt een methodiekenbundel gebruikt om de bespreking interactief te maken. (De Bengelbende, Geel)

Elk kind beschikt over een eigen boekje waarin belangrijke informatie en tips kunnen worden genoteerd door de begeleiders. Dit is niet alleen handig voor de dagelijkse werking, maar ook bijzonder waardevol bij de overdracht tussen jobstudenten in juli en augustus. In het boekje wordt allerlei informatie opgenomen over het kind. De jobstudenten vullen het gedurende de zomer verder aan met hun observaties en ervaringen. Het boekje wordt elk jaar geactualiseerd en bewaard, waardoor de ontwikkeling en groei van het kind duidelijk zichtbaar worden over de jaren heen. (Speelplein Spees, Evergem)

Stem vorming en ondersteuning af op actuele noden

Kies gerichte training, vorming en casusbesprekingen op basis van de concrete noden, vragen en tendensen binnen het team, en evalueer regelmatig de impact ervan op de praktijk.

Er wordt regelmatig ingezet op vorming. De vormingsinitiatieven sluiten steeds aan bij de noden van de groep en de werking. De pedagogisch coach en coördinator nemen actief deel aan intervisies en lerende netwerken, waarna de opgedane inzichten teruggekoppeld worden naar het volledige team. Samen zoeken ze hoe die vertaald kunnen worden naar de eigen dagelijkse werking. (De Kinderclub, Herenthout)

Oranje vzw - die werkt voor mensen met een extra ondersteuningsnood - biedt ondersteuning op maat. Zo komen zij bij de start van de zomer langs op het speelplein om kennis te maken met de kinderen en ouders, mee te denken over de werking en de noden. De vzw staat ook klaar met praktische tips en om samen de snoezelruimte in te richten. (Speelplein Spees, Evergem)

Integreer inclusie in het aanwervingsbeleid

Bevraag sollicitanten expliciet naar hun visie op inclusie en hun kindbeeld, en neem deze elementen mee als criterium in selectie en onboarding.

Elke medewerker van De Blauwe Lelie doorloopt bij de start van hun tewerkstelling een onthaaltraject waarin inclusie centraal staat. Tijdens dit traject worden ze ondergedompeld in de inclusieve visie van de werking. Daarbij gebruiken ze o.a. het All-Inclusive-spel waarmee ze samen in gesprek gaan over hoe je inclusie kan waarmaken in de dagelijkse praktijk en vanuit welke visie je dat doet. (De Zocjes, Zeebrugge)



Ouders als partners

Investeer bewust in openheid, tijd en relationeel werken

Creëer ruimte voor open communicatie en ontmoeting tussen teamleden en ouders, aanzien wederzijds respect en vertrouwen groeien door tijd, nabijheid en transparantie.

De SpeelBabbels zijn wekelijkse warme ontmoetingsmomenten voor baby's en peuters samen met hun ouders. Ze gaan door in de buitenschoolse opvang. In een veilige en speelse omgeving kunnen kinderen op ontdekking gaan met aangepast spelmateriaal terwijl ouders elkaar ontmoeten en ervaringen delen bij een kop koffie of thee.

Tijdens de wekelijkse SpeelBabbel is er ook het wenmoment voor de nieuwe kinderen van de buitenschoolse opvang. Zo kunnen ouders en kinderen kennismaken met de opvang en vragen stellen. Tegelijk maken ze kennis met de Babytheek (spel en baby materiaal) en de spel-o-theek (gezelschapsspelen en puzzels).

Voorzie warme kennismakings- en wenmomenten

Organiseer een warme start met voldoende tijd voor kennismaking en rustige wenmomenten, samen met ouder en kind. Gebruik deze momenten om verwachtingen af te stemmen en een vertrouwensbasis op te bouwen.

Het eerste contact met ouders verloopt via een kennismaking met de teamcoördinator. Zo'n kennismakingsgesprek is "verplicht" bij elke inschrijving, waarbij zowel ouder als kind worden uitgenodigd. Aansluitend krijgt elke ouder een rondleiding door een aanwezige begeleider, zodat ze alvast kennis kunnen maken met iemand van het team. De rondleiding vindt plaats op het moment dat de opvang gaande is. Aan het einde van de rondleiding worden de ouders en het kind uitgenodigd om nog even te blijven wennen, zodat het kind eventueel al kan meespelen als het dat wil. Indien nodig worden extra wenmomenten voorzien. Het team ervaart de kennismaking en rondleiding als een grote meerwaarde. Ouders geven bij de start aan dat fijn is om een bekend gezicht te zien dat houvast kan bieden voor het kind. Het is een wederzijdse en aangename ervaring. (Het Meykevertje, Lochristi)

Voor de start van de opvang wordt met iedere ouder een intakegesprek georganiseerd. Dit gesprek wordt gevoerd door één van de kinderbegeleiders, omdat zij het dichtst bij het kind en de ouders staan. Tijdens het gesprek luisteren de begeleiders met een open houding naar de ouders om een goed beeld te krijgen van wie hun kind is. Daarbij wordt een brug gemaakt zodat ouders, indien gewenst, specifieke ondersteuningsbehoeften van hun kind kunnen delen. De teamverantwoordelijke merkt op dat sommige ouders hier nog niet klaar voor zijn tijdens het intakegesprek. Daarnaast ontvangen ouders een welkomstboekje met zowel praktische als persoonlijke informatie over de opvang. (Het Uilennestje, Gent)

Stimuleer dagelijkse, informele oudercontacten

Gebruik breng- en haalmomenten actief voor informele gesprekken. Een open, respectvolle en positieve communicatiestijl versterkt bondgenootschap met ouders en samenwerking, ook in moeilijker situaties.

Het dagelijks uitschrijven van de kinderen gebeurt altijd bij en door één van de kinderbegeleiders. Dit creëert een momentum om in gesprek te gaan met elkaar. (Kinderkuren, Leuven)

Het registratiesysteem voor gezinnen bevindt zich in de opvangruimte, zodat ouders verplicht worden om binnen te komen. Het is een bewuste keuze om de registratiebadges niet onmiddellijk bij de start mee te geven. Dit gebeurt pas wanneer de begeleiders de



ouders hebben leren kennen en er vertrouwen is opgebouwd. Het team hecht veel waarde aan de dagelijkse uitwisseling met ouders. Ze zorgen er voor dat elke ouder bij het registreren contact heeft met de begeleiding. Bij het ophalen proberen de begeleiders altijd iets positiefs te delen over het kind, ook wanneer het een moeilijke dag is geweest. (Het Meykevertje, Lochristi)

Werk samen met ouders aan zorg op maat

Zorg op maat ontstaat wanneer ouders actief meedenken over wat hun kind nodig heeft; samen gemaakte kindportretten en opvolggesprekken versterken afstemming en vertrouwen.

Pelterkids werkt met een kindfiche en 'extra nodenplan' voor kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Dat werkt als een plan van

aanpak. Voor elk nieuw kind wordt een kindfiche ingevuld, waarbij ouders ook kunnen aangeven welke de specifieke noden zijn van hun kind. In het 'extra nodenplan' wordt bijvoorbeeld beschreven hoe het kind het liefst wordt begeleid wanneer het boos, verdrietig of overstuur is. Ouders kunnen hierbij ook praktische tips en suggesties aanreiken. (Pelterkids, Pelt)

Wanneer dat zinvol is kunnen ouders deelnemen aan een teamvergadering. Dit creëert ruimte voor de begeleiders om de ouder en het kind beter te leren kennen. Ouders kunnen zo aanvullende informatie delen over hun kind en we kunnen samen zoeken naar wat zou kunnen werken in de opvang. (De Brieltuin, Deinze)

De opvang vraagt ouders om een persoonlijke doos samen te stellen voor hun kind, gevuld met materialen die aansluiten bij de interesses van het kind. Bij moeilijke momenten voor het kind wordt deze doos ingezet of wanneer kinderen er behoefte aan hebben om tot rust te komen. Wanneer de begeleiders vragen hebben over het kind en de meest geschikte aanpak, bespreken ze dit altijd met de ouders. Zij zijn altijd de eerste die om advies

gevraagd worden. De begeleiders gebruiken hun tips in de dagelijkse werking. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Heb oog voor de draagkracht en noden van ouders

Besteed in gesprekken ook aandacht aan hoe het met ouders zelf gaat. Wees sensitief voor hun draagkracht en respecteer grenzen, zonder noodzakelijke informatie achter te houden of problemen te minimaliseren.

Er wordt aandacht besteed aan het welbevinden van ouders door tijdens breng- en haalmomenten actief te informeren naar hoe het met hen gaat. Daarnaast worden ouders ook formeel uitgenodigd voor een gesprek. Tijdens de zomervakantie probeert het team een terugkoppeling te voorzien in de vorm van een afstemmingsgesprek, dat zowel fysiek als telefonisch kan plaatsvinden. Meestal gebeurt dit door de begeleiders zelf wanneer ouders aanwezig zijn op de opvanglocatie. Ook de aandachtsbegeleider of de pedagogisch coach kan dit gesprek voeren. (De Bengelbende, Geel)

De opvang merkte dat ouders soms terughoudend waren om informatie over hun kind te delen. Daarom ging het team op zoek naar een meer geschikte aanpak en naar gerichte vragen. Inmiddels wordt gewerkt met een vragenlijst, vergelijkbaar met een kindportret, waarin onder andere wordt gevraagd naar de favoriete activiteiten van het kind en wat het kind minder leuk vindt. Dit zorgt voor meer informatie bij de start van de opvang. Via de dagelijkse gesprekken met ouders kan de informatie altijd aangevuld worden. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Zorg voor afgestemde en continue communicatie binnen het team

Stem begeleiders onderling goed af en zorg voor een zorgvuldige, proactieve informatieoverdracht, zodat ouders continuïteit en samenhang ervaren in de communicatie.

Het team documenteert digitaal elke dag belangrijke informatie over kinderen. Ze registreren kort wat goed liep die dag en wat moeilijk ging met welk kind. Ze noteren ook met wie dit al besproken is (bijvoorbeeld zijn de ouders van het kind al op de hoogte en in geval van conflict tussen meerdere kinderen: zijn alle ouders al ingelicht?). Deze manier van werken biedt het team inzicht in opvallende situaties en wordt ook als handig ervaren bij gesprekken met ouders. Op deze manier wordt iedereen betrokken en verloopt de communicatie overzichtelijker en meer gestructureerd. (Peltekids, Pelt)

Elk kind krijgt een aandachtsbegeleider die bijvoorbeeld de observaties over het kind en het zoekproces naar wat het kind nodig heeft om zich goed te voelen in de opvang nauwgezet opvolgt. Dat gebeurt samen met ouders via o.a. de dagelijkse gesprekken. Maar de aandachtsbegeleider neemt ook deel aan de oudergesprekken. Hij of zij bespreekt met ouders bijvoorbeeld steeds de inhoud van de zorgkaart met alle informatie over de concrete zorgnood van een kind. Ouders moeten hun kind hierin herkennen. (De Bengelbende, Geel)

Leg keuzes binnen de inclusieve werking transparant uit

Licht beslissingen en aanpak rond inclusie duidelijk toe aan alle ouders, ook aan ouders van kinderen zonder specifieke ondersteuningsbehoefte. Transparantie vergroot het wederzijds begrip en het draagvlak voor inclusieve gemeenschappen.

Kind in de groep

Creëer een veilige en toegankelijke basisstructuur

Zorg voor voldoende structuur, individuele aandacht, keuzevrijheid en aangepaste ruimtes, zodat kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften zich veilig voelen en actief kunnen deelnemen aan het groepsgebeuren.

Verschillende elementen in onze werking dragen bij tot een veilige basisomgeving en het verminderen van spanning: voldoende verschillende ruimtes met een specifieke spelfocus, er is keuzevrijheid voor kinderen, begeleiders en kinderen maken samen afspraken over wat wordt verwacht en wat niet, kinderen kunnen helpen bij taken (zoals het verzorgen van materiaal), ... (De Zocjes, Zeebrugge)

Elke woensdag wordt er een teamlid aangeduid als aandachtsbegeleider waarbij kinderen met vragen en bezorgdheden terecht kunnen. Er wordt bewust niet gewerkt met een vaste aandachtsbegeleider, om te voorkomen dat kinderen in de war raken wanneer deze persoon niet aanwezig is. (Het Meykevertje, Lochristi)

Elk kind krijgt een eigen doos met persoonlijke spullen, iets groter dan een schoendoos. Deze doos helpt kinderen tot rust te komen, bijvoorbeeld wanneer ze overprikkeld raken, maar kan op elk moment gebruikt worden. De inhoud bestaat uit materialen die kinderen van thuis meebrengen of die ter beschikking zijn in de opvang en sluit aan bij hun interesses. Het kind heeft zelf inspraak in wat er in de doos komt en blijft. De inhoud evolueert dus in samenspraak met de kinderen. Het samenstellen ervan gebeurt ook altijd in overleg met de ouders. De kinderen versieren hun doos zelf. Zo wordt het nog persoonlijker. Wat begon als een actie voor enkele kinderen met specifieke zorgnoden wordt nu uitgebreid naar alle kinderen. Voornamelijk bij de jongere kinderen is dit effectief. (Pelterkids, Pelt)

Werk met een herkenbare en voorspelbare dagindeling

Voorzie vaste routines en een herkenbare dagstructuur, gecombineerd met activiteiten op maat en vrijwillige deelname. Integreer individuele noden op een flexibele manier in de dagelijkse werking.

Een pedagogische werking die is afgestemd op alle kinderen en hun noden blijft een proces van uitproberen en afstemmen met verschillende betrokkenen. Bepaalde specifieke aanpassingen worden vaak doorgetrokken naar de reguliere werking. Zo is er bijvoorbeeld een flexibele eetstructuur, waarbij kinderen niet altijd gezamenlijk op hetzelfde uur eten, maar wel afgestemd op hun spel en behoeften. Er is een dag- en aanwezigheidskalender

en de planning voor een vakantie week kan vooraf doorgestuurd worden aan de ouders, wanneer zij of hun kinderen daar behoefte aan hebben. (De Bengelbende, Geel)

Het wennen krijgt extra aandacht bij kinderen die tijd nodig hebben om de ruimte te verkennen en zich comfortabel te voelen. Eén à twee weken voor de start van het schooljaar kan het kind alvast even de groep bezoeken. Bij kinderen met extra zorgbehoeften wordt hier meer aandacht aan besteed. Het aantal wennmomenten wordt afgestemd op de individuele noden van het kind. Zo was er laatst een kind dat anderhalve maand is komen wennen, omdat hij daar echt behoefte aan had. Gedurende deze periode kon hij zijn plekje vinden in de werking en begreep hij beter hoe het vieruurtje en andere dagelijkse routines verlopen. (Het Uilennestje, Gent)

Gebruik kindportretten en ondersteuningsplannen als leidraad

Werk samen met kinderen en ouders met kindportretten, zorgfiches en/of nodenplannen om zicht te krijgen op wat elk kind nodig heeft en om de begeleiding hier bewust op af te stemmen.

Het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen worden systematisch opgevolgd via observaties, bevestigingen van kinderen, zorgdossiers en zorgfiches. Tijdens de vakantieperiodes worden bijkomende observaties genoteerd, met aandacht voor wat goed loopt, wat minder vlot verloopt en waar eventuele bijsturing of verbetering mogelijk is. (De Kinderclub, Herenthout)

Het kindportret 'In De Kijker' is een hulpmiddel om naar kinderen te kijken op een positieve en holistische manier. Het portret maakt duidelijk dat gedrag altijd in een bepaalde context voorkomt en een aanleiding heeft. Het portret biedt het team kansen om in gesprek te gaan met zowel ouders als kind en vooral om van daaruit gerichte acties te ondernemen. De centrale vraag is telkens: hoe kunnen wij bepaalde zaken aanpassen voor dit kind? Het portret draagt bij aan een grotere bewustwording binnen het team om de werking kritisch onder de loep te nemen om te kunnen aansluiten bij individuele noden van kinderen. (Het Uilennestje, Gent)

Beperk overprikkeling en ondersteun emotieregulatie

Anticipeer op drukke momenten en stem begeleiding af via rust, duidelijke communicatie en structuur. Schakel bij spanning of onveiligheid snel over naar co-regulatie en ondersteuning van zelfregulatie.

Kinderen kunnen met behulp van een decibelmeter aangeven of de groep waarin ze zich bevinden te luid is voor hen of niet. (Het Uilennestje, Gent)

De inclusiekoffer is een verzameling tools die ontworpen zijn om kinderen tijdens de werking optimaal te ondersteunen. De koffer bevat een breed assortiment materialen die bijdragen aan het welbevinden, de rust en het comfort van kinderen. De inhoud is afgestemd op zowel zintuiglijke als emotionele behoeften en kan worden ingezet om gedrag te reguleren, spanning te verminderen of kinderen de mogelijkheid te bieden om even tot zichzelf te komen. (Speelplein Spees, Evergem)

De kompaswerking, ofwel de crisiswerking, is een werking waarbij kinderen even rust kunnen zoeken. Bijvoorbeeld kinderen die het druk hebben in hun hoofd of die een babbel

nodig hebben kunnen er terecht. Ook bij een conflict of bij een agressie-incident kan dat. De opvoeders van het semi-internaat spelen hierbij de hoofdrol. Kinderen kunnen zelf naar de werking gaan via een kaartje dat ze hebben. Maar ook een begeleider of een leerkracht kan hen naar de kompaswerking begeleiden. (Kinderkuren, Leuven)

Voorzie flexibele vormen van individuele ondersteuning

Maak ruimte voor 1-op-1-begeleiding of begeleiding in kleine groepjes wanneer nodig, en gebruik ondersteunende hulpmiddelen zoals persoonlijke rustdoosjes, fidget toys of koptelefoons.

Vaak wordt er in de opvang ook gebruik gemaakt van hulpmiddelen, zoals wiebelkussens, hoofdtelefoons, tangles, snoezelmateriaal of een tablet. (De Bengelbende, Geel)

Het speelplein voorziet verschillende vormen van extra ondersteuning voor kinderen met specifieke ondersteuningsnoden. Via de kennismaking met een gerichte vragenlijst als hulpmiddel bepalen ze samen met de ouders wat voor het kind nodig is. Bij 'oogje-op' heeft een kind nood aan extra begeleiding, maar niet continu of door één vaste begeleider. Vaak gaat het om kinderen die tijdens schakelmomenten, zoals overgangen tussen activiteiten, bijkomende ondersteuning nodig hebben.

Het opmaken van de speelfiche samen met de ouders is het ondersteunende document om in te spelen op de specifieke zorgnoden. Alle animatoren worden hiervan op de hoogte gebracht. Sommige kinderen hebben nood aan meer individuele en/of continue begeleiding van één vaste begeleider die de volledige dag aanwezig is. Dat is de werking '1-op-1' in de locatie Sleidinge. De 1-op-1-begeleiding zorgt ervoor dat het kind actief kan deelnemen aan de activiteiten en de passende ondersteuning krijgt om het dagelijkse programma te volgen. (Speelplein Spees, Evergem)

Stimuleer rust en ontspanning via aangepaste omgevingen

Richt snoezelruimtes, tentjes of rustige hoeken in en maak gebruik van eenvoudige systemen voor preventieve emotionele signalering (zoals kleurensystemen) om spanning tijdig op te vangen.

Pelterkids streeft ernaar om op elke locatie een structurele rustruimte te voorzien, omdat ze merken dat vele kinderen op bepaalde momenten echt behoefte hebben aan rust. Zo gebruiken ze momenteel een mobiel huisje dat van locatie naar locatie kan worden verplaatst. Sommige locaties beschikken over een tent of klein speelhuisje, dat uitsluitend wordt gebruikt als rustplaats. Op elke locatie zijn er ook fidget toys en koptelefoons beschikbaar om kinderen te helpen ontspannen en ontprikkelen. (Pelterkids, Pelt)

Er zijn zogenaamde 1-taakdozen beschikbaar, die kinderen kunnen gebruiken wanneer zij behoefte hebben aan een rustige, individuele activiteit. Deze dozen zijn er gekomen door samen te werken met een GIO-aanbieder in kader van autisme. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Recent werd er geïnvesteerd in een 'hide-out box': een plek waar kinderen zich even kunnen terugtrekken om tot rust te komen. Deze box is een groot succes en wordt door alle kinderen in de opvang gewaardeerd. (Het Meykevertje, Lochristi)

Versterk participatie en sociale verbondenheid

Betrek kinderen actief bij keuzes rond activiteiten en inrichting van de opvang. Stimuleer sociale integratie via buddy-systemen en kleinschalige, verbindende groepsactiviteiten die veiligheid en groepscohesie bevorderen.

Wanneer de wat oudere kinderen gedrag stellen dat de begeleiders niet ok vinden, gaan ze altijd in gesprek: Wat vindt het kind zelf van de situatie? Als ook zij geen ok gevoel hebben hierbij, gaan ze samen op zoek naar welke stappen kunnen gezet worden. (Pelterkids, Pelt) Via verbindingsspelletjes stimuleert het team het samenbrengen van kinderen. De groep is zeer divers, met kinderen uit verschillende omgevingen en van verschillende leeftijden. Het gaat vooral over kringspelletjes om elkaars namen te leren kennen en over activiteiten waarbij kinderen gemeenschappelijke kenmerken moeten ontdekken bij elkaar. (Het Uilennestje, Gent)

In onze opvang werken we met een buddysysteem, waarbij oudere kinderen gekoppeld worden aan jongere kinderen die het soms moeilijker hebben in de opvang. Taken zoals een handje geven, helpen met de jas of het begeleiden naar de slaapzaal worden op deze manier uitgevoerd. Dit systeem maakt het mogelijk om sneller in te spelen op moeilijke momenten bij de kinderen. (Het Uilennestje, Gent)

Het team organiseerde een groepsmoment over sfeer en gedrag in de opvang: een rituele verbranding. Samen met de kinderen stonden ze eerst stil bij de sfeer in de groep en de spanningen van de voorbije periode. De kinderen kregen daarna de uitnodiging om op een briefje neer te schrijven welk gedrag ze hadden gesteld waarvan ze wisten dat het niet oké was. Deze briefjes werden vervolgens gezamenlijk in een vuurschaal verbrand, met de symbolische boodschap: "Dit laten we achter ons. We maken samen een nieuwe start." Aansluitend maakten de begeleiders werk van herstelgesprekken, zowel tussen kinderen onderling als tussen kinderen en begeleiders. (De Zocjes, Zeebrugge)



Samenwerken in een netwerk

Zet in op praktijkgerichte ondersteuning op de werkvloer

Werk samen met GIO-, CIK-coaches en VAPH-voorzieningen die opvangteams ondersteunen via observatie, meewerken en het geven van concrete tips in de opvang zelf. Deze nabijheid bevordert laagdrempelige kennisoverdracht en verhoogt de directe bruikbaarheid in de dagelijkse praktijk.

Villa Wapiwi werkt regelmatig samen met GIO-ondersteuners, externe organisaties die gespecialiseerd zijn in specifieke thema's. Deze partners delen hun inzichten, kennis en praktische tips, waardoor de kennis en toepassing van inclusie binnen de opvang continu worden verrijkt. (Villa Wapiwi, Zelzate)

Sinds de komst van de inclusiecoach is de teamcoördinator aangesloten bij het lerend netwerk rond inclusie, waardoor er gericht wordt ingezet op enkele belangrijke startdocumenten, zoals het kindpaspoort en kindportret. Ook de kinderbegeleiders nemen deel aan het lerend netwerk rond inclusie. De komst van de inclusiecoach was voor velen een eyeopener. De inclusiecoach is ook bij de opvang op de werkvloer gekomen om samen met het hele team de inclusiebril op te zetten en te zoeken naar hoe ze dit kunnen aanpakken. (Het Meykevertje, Lochristi)

Organiseer structureel en tweerichtingsgericht overleg met scholen en onderzoek mogelijkheden tot samenwerking

Bouw een vaste communicatiestructuur uit rond het kind, vertrekkend vanuit gedeelde zorg en verantwoordelijkheid. Dit versterkt de continuïteit, de doorgaande lijn en een gezamenlijke visie tussen school, opvang en gezin.

Met één van de scholen is er een maandelijks overleg. De opvang en de zorgleerkrachten vinden dit bijzonder waardevol, al was er bij aanvang wat terughoudendheid. "Tijdens deze gesprekken versterken we elkaar en stemmen we praktische zaken op elkaar af, wat ook een mooie overgang voor de kinderen creëert. Zo is het bijvoorbeeld prettig om te weten welke emotiethermometer in de klas wordt gebruikt, zodat wij die in de opvang ook kunnen gebruiken. Voor het kind is het veel plezieriger als dezelfde aanpak wordt gehanteerd." (Pelterkids, Pelt)

De ondersteuning van de begeleiders in de klassen is van groot belang voor de samenwerking met de school. We werken met dezelfde kinderen, en hoe meer we op verschillende momenten samenwerken, hoe beter dit is voor de kinderen. (Uilennestje, Gent)

De twee teams, opvoeders semi-internaat van de school voor buitengewoon onderwijs en de kinderbegeleiders van KinderKuren, organiseren samen opvang in gemengde teams. Er is een evenwaardige samenwerking waarbij ze samen zorgen voor een werking voor alle kinderen met en zonder ondersteuningsbehoefte en dit op maat van alle kinderen. Ze hebben maandelijks een waardevol gezamenlijk overleg. Kinderbegeleiders krijgen daar heel wat praktische handvatten. Er wordt besproken hoe te handelen in bepaalde (moeilijke) situaties en wat er preventief kan worden gedaan. Tijdens het overleg wordt geoefend met concrete scenario's: 'Hoe zou je daar op reageren? Zou je reageren? En hoe verschilt de aanpak van kinderbegeleiders en opvoeders?' (Kinderkuren, Leuven)

De opvang werkt samen met de school aan inclusie. Twee namiddagen bieden de zorgbegeleiders ondersteunende begeleiding in de klas. De andere twee namiddagen kunnen enkele kinderen met ASS in de opvang terecht waar voor hen een meer prikkelarme omgeving wordt gecreëerd door de zorgbegeleiders. Ook de kleuters die een middagdutje doen zijn dan aanwezig in de opvang. (De Kinderclub, Herenthout)

Bouw inclusieve samenwerking stapsgewijs op

Start met kleinschalige gezamenlijke initiatieven (bv. gezamenlijke opvang op woensdagnamiddag), neem tijd voor trial-and-error en voor regelmatig overleg (bespreken, bijsturen, evalueren), en schaal pas op wanneer de aanpak voldoende gedragen is.

Voor het maandelijks overleg met de school ben ik eerst met kleine, laagdrempelige voorbeelden naar de scholen gestapt en heb ik altijd benadrukt dat het overleg niet over complexe inhoudelijke problematieken hoeft te gaan, maar over een gezamenlijke manier van aanpak. Het vraagt wel geduld, maar het resultaat is duidelijk waardevol. (pedagogisch coach Pelterkids, Pelt)

De gezamenlijke opvang op woensdagnamiddag was een eerste geslaagde ervaring in samenwerken tussen de opvang en het semi-internaat. De verantwoordelijken van beide diensten hebben hierbij intensief samengewerkt om de organisatie praktisch uit te werken en om de krachten en expertise van beide teams te bundelen. Elk team brengt daarbij zijn eigen deskundigheid mee: de kinderbegeleiders excelleren in het begeleiden van activiteiten en spel, terwijl het semi-internaat vertrekt vanuit beperking-specifieke kennis en ondersteuning.

In de praktijk leidt dit tot verschillende referentiekaders, beïnvloed door uiteenlopende achtergronden, opleidingen en levenservaringen. Zo kijken de opvoeders van het semi-internaat vaker vanop afstand en observerend, om preventief te kunnen inspelen op signalen bij kinderen. Kinderbegeleiders zitten daarentegen meer midden in het spel en reageren vooral in het moment zelf. Hoewel deze perspectieven verschillen, vullen ze elkaar opvallend goed aan en versterken ze de kwaliteit van de begeleiding. (Kinderkuren, Leuven)

Stimuleer jobshadowing en wederzijdse bezoeken

Laat medewerkers van opvang, school en externe partners bij elkaar meekijken en meewerken. Dit vergroot wederzijds begrip, respect en inzicht in elkaars werking en versterkt de samenwerking rond inclusie.

Gedurende het hele jaar kan De Brieltuin samenwerken met Leieborg wanneer er kinderen worden aangemeld met een specifieke ondersteuningsnood. Leieborg is een zorgorganisatie die ondersteuning biedt aan kinderen, jongeren en volwassenen met extra ondersteuningsbehoeften. In functie van deze aanmeldingen kan bijkomende ondersteuning worden ingezet.

In de zomer worden de krachten gebundeld en is opvang Kubus gedurende vier weken geopend voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte. Kubus werd opgestart tijdens de coronaperiode en richt zich specifiek op het ondersteunen van deze doelgroep. Dit initiatief is een samenwerking tussen kinderbegeleiders van de opvang en medewerkers van Leieborg. Speelkracht is een inclusieproject dat kinderen met extra ondersteuningsnoden kansen biedt om deel te nemen aan de buitenschoolse opvang en

activiteiten. Af en toe sluiten medewerkers van Speelkracht ook aan bij teamvergaderingen. (De Brieltuin, Deinze)

De teamopbouw met opvoeders van het semi-internaat en kinderbegeleiders van Kinderkuren met de nadruk op het gevoel van 'we zijn één team en we zien elkaar', is echt cruciaal. Dat merk je aan alles. (Directeur Kinderkuren, Leuven)

Integreer het thema inclusie structureel

in het overleg met partnerorganisaties uit jeugd, sport, cultuur en andere vrijetijdsaanbieders die meewerken aan een aanbod via de webwerking. Zo wordt het vrijetijdsaanbod divers, toegankelijk en afgestemd op de noden van alle kinderen.

Versterk de samenwerking met het Huis van het Kind

Gebruik deze samenwerking om de band met gezinnen te verdiepen en ondersteuning beter af te stemmen op de noden van kinderen en ouders.

De opvang werkt heel nauw samen met het Huis van het Kind. Zo is er bijvoorbeeld de samenwerking tussen de inclusiecoach en de opvoedingsondersteuner van het Huis van het Kind. Zij werken samen met het kind én het gezin. Verbinding met gezinnen start vanuit een stevige samenwerking met het Huis van het Kind.

Hierdoor kunnen we ruimer denken dan de invulling van de noden aan opvang en kunnen ouders ook ondersteund worden bij andere vragen. Ook de samenwerking met externen loopt vlotter doordat de buitenschoolse opvang vervat zit in een Huis van het Kind. Er zijn veel informele contacten waardoor men ook sneller contact opneemt met De Bengelbende en andersom. (De Bengelbende, Geel)

Neem actief deel aan structurele netwerken

Maak de inclusieve visie, werkwijzen en praktijken zichtbaar en bekend bij partners en gezinnen om transparantie, vertrouwen en betrokkenheid te versterken.

De Kinderclub profileert zich expliciet als een inclusieve opvang. Er is een zeer geïntegreerde samenwerking met het Huis van het Kind. De opvang is een ontmoetingsplek in de gemeente. De SpeelBabbels zijn wekelijkse warme ontmoetingsmomenten voor baby's en peuters samen met hun ouders. Ze gaan door in de buitenschoolse opvang. In een veilige en speelse omgeving kunnen kinderen op ontdekking gaan met aangepast spelmateriaal terwijl ouders elkaar ontmoeten en ervaringen delen bij een kop koffie of thee. (De Kinderclub, Herenthout)

Dankwoord

Graag bedanken we de teams van de tien lokale praktijken in Zeebrugge, Geel, Herenthout, Gent, Evergem, Lochristi, Zelzate, Pelt, Deinze en Leuven. Dankzij hun engagement en pionierswerk konden waardevolle inzichten worden verzameld en gedeeld, met als doel de buitenschoolse opvang zo inclusief mogelijk vorm te geven in het licht van de overgang naar het BOA-decreet.

Daarnaast gaat onze oprechte dank uit naar de leden van de reflectiegroep voor hun kritische reflecties, inhoudelijke expertise en constructieve feedback, die essentieel waren voor de totstandkoming van dit rapport: Riet De Bondt (Agentschap Opgroeien), Anne Buelens (VAPH), Hilde Schockaert (Stad Gent – CIK), Brecht Peleman (Stad Gent – BOA-regie), Leen Walravens (VVSG, Steunpunt Kinderopvang), Steven De Tavernier (VCOK), prof. dr. Elisabeth De Schauwer (Universiteit Gent – Vakgroep Orthopedagogiek) en Matthias Van Raemdonck (Steunpunt voor Inclusie bij Ouders voor Inclusie vzw).



VVSG